

Доктор педагогічних наук, професор **НАТАЛЯ БІДЮК**,
Хмельницький національний університет, Україна
E-mail: biduknm@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-6607-8228

аспірантка **НАТАЛІЯ РАТУШНЯК**,
Хмельницький національний університет, Україна
E-mail: osadchuk_nat@ukr.net
ORCID ID: 0000-0003-1153-9637

ШВЕДСЬКИЙ ДОСВІД ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ В КОНТЕКСТІ ОСВІТНІХ РЕФОРМ В УКРАЇНІ

АНОТАЦІЯ

У статті обґрунтовано особливості розвитку педагогічної освіти Швеції на початку ХХІ століття. Проаналізовано, що професійна підготовка вчителів Швеції здійснюється в системі вищої освіти і практично реалізується у структурі, цілях та змісті програм професійної освіти. Схарактеризовано основні принципи шведської системи підготовки вчителів: демократичність, відкритість, наступність та цілісність, гнучкість, неперервність, інноваційність, диференційованість, узгодження інтересів у групі та командна робота. Висвітлено педагогічну освіту Швеції як таку, яка спрямована на практико-орієнтовану професійну діяльність, на підготовку вчителів на основі компетентнісного та особистісно орієнтованого підходів. Підкреслено, що система сучасної педагогічної освіти Швеції досить гнучка і задовольняє потреби суспільства в кількості та кваліфікації викладачів, при цьому педагог має можливість коригувати свій педагогічний профіль протягом усього життя. Розкрито систему підвищення кваліфікації вчителів у Швеції, яка базується на затвердженому навчальному плані, безперервному саморозвитку з урахуванням інноваційних форм та методів роботи, що визначає пріоритети професійного розвитку педагогів. Приділено увагу формуванню демократичних цінностей в освіті, які сприяють розбудові громадянського суспільства, вихованню активних громадян, які знають та вміють реалізовувати свої права, брати участь у демократичних процесах та приймати відповідальні рішення. Зроблено висновки, що у Швеції, як і в інших скандинавських країнах, є тенденція до індивідуалізації освітнього процесу, а новими орієнтирами демократичного суспільства стає міжпредметний, інтегрований характер освіти, що створює умови для формування нового погляду на свободу творчості та реалізації професіоналізму вчителя.

Ключові слова: педагогічна освіта, професійні знання та навички, компетентність, кваліфікація вчителя, підвищення кваліфікації, професіоналізм, заклад загальної середньої освіти, заклад вищої освіти.

SWEDISH EXPERIENCE OF TEACHERS' PROFESSIONAL TRAINING IN THE CONTEXT OF EDUCATIONAL REFORMS IN UKRAINE

ABSTRACT

The article substantiates the peculiarities in the development of pedagogical education in Sweden in early 21st century. It is defined that the professional training of

teachers in Sweden is carried out in the system of higher education and is practically implemented in the structure, goals and content of professional education programs. The main principles of teacher training system in Sweden, namely democracy, openness, continuity and integrity, flexibility, continuity, innovation, differentiation, coordination of interests in the group and teamwork are characterized. It is highlighted that pedagogical education in Sweden is aimed at practice-oriented professional activity, at teachers' training based on competence-oriented and person-oriented approaches. It is emphasized that the system of modern pedagogical education in Sweden is quite flexible and meets the needs of society in the number and qualifications of teachers who have the opportunity to adjust their pedagogical profile throughout their life. The system of in-service training of teachers in Sweden, which is based on an approved curriculum, continuous self-development, innovative forms and methods of work, which determine the priorities of the professional development of teachers, is characterized. Special attention is paid to the formation of democratic values in education, which contribute to the development of civil society, education of active citizens who know and are able to exercise their rights, participate in democratic processes and make responsible decisions. It is concluded that in Sweden, like in other Scandinavian countries, there is a tendency to individualize the educational process, and the interdisciplinary, integrated nature of education becomes the new benchmark of a democratic society that creates conditions for the formation of a new view on freedom of creativity and the realization of teacher professionalism.

Keywords: *pedagogical education, professional knowledge and skills, competence, teacher qualification, professional development, professionalism, secondary school, higher education institution.*

ВСТУП

Якісна освіта розглядається світовим суспільством як інструмент соціально-економічного зростання і культурного розвитку. Суспільно-політичні зміни в Україні, завдання побудови демократичного суспільства на засадах громадянських цінностей потребують, як переконує світова практика, прогресивної системи національної освіти, яка б відповідала міжнародним стандартам і сприяла інтеграції до європейського освітнього простору. У законах України «Про освіту» (2017), «Про загальну середню освіту» (2020), «Про вищу освіту» (2014), в «Концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір» (2004), Концепції «Нова українська школа» (2016) тощо, висвітлені вимоги до якості професійної підготовки учителів, яка має забезпечувати особистісно-професійний розвиток педагога, свободу творчості та академічну свободу, більше моделей підвищення кваліфікації й добровільну незалежну сертифікацію. На сучасному етапі розвитку суспільства саме вчитель відповідає за формування вільної особистості, яка має не тільки володіти певним запасом знань і професійною компетентністю, а й об'єднувати в собі інтелектуальний потенціал з моральною свідомістю та громадянською відповідальністю.

В умовах зростання вимог суспільства та нової української школи до особистісних і професійних якостей вчителя, ефективності та результативності його педагогічної діяльності, рівня професіоналізму актуалізується пошук шляхів удосконалення системи неперервного професійного розвитку вчителів з урахуванням кращих світових практик. Швеція, як одна з найрозвинутіших країн у сфері освіти і економіки, значну увагу приділяє проблемі підвищення соціального статусу

професійного вчителя / викладача, забезпеченню якості його професійної підготовки та професійного розвитку.

Освіта Швеції, як і більшості країн Західної Європи, має своє особливе соціокультурне значення і містить кілька вимірів: освіта як індивідуальний стан; освіта як індивідуальна можливість; освіта як індивідуальний процес; освіта як найвища цінність людства. Становлення і розвиток громадянських (демократичних) цінностей шведського суспільства суттєво вплинуло на зміст освіти, основні принципи й підходи до організації освітньо-виховного процесу. Країна давно зрозуміла, що розбудова громадянського суспільства ґрунтується на формуванні демократичних цінностей освіти, вихованні активних громадян, які знають та вміють реалізовувати свої права, брати участь у демократичних процесах прийняття відповідальних рішень. Новими орієнтирами демократичного суспільства стає міжпредметний, інтегрований характер освіти, що створює умови для формування нового погляду на свободу творчості та реалізації професіоналізму вчителя. Демократична школа є основою розвитку громадянського суспільства в Швеції.

В умовах реформування педагогічної та шкільної освіти в Україні, використання конструктивних ідей шведського досвіду підготовки вчителів до розвитку громадянської компетентності учнів дає змогу на більш якісному рівні розробляти програми професійного розвитку вчителів та організовувати їх навчання за інноваційними формами та методиками з урахуванням їхніх інтересів та потреб.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Мета дослідження – окреслити особливості розвитку педагогічної освіти в Швеції, зокрема охарактеризувати зміст та основні цілі професійної підготовки вчителів Швеції в контексті освітніх реформ в Україні.

ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

В умовах інтеграційних процесів, модернізації педагогічної освіти України відповідно до положень Болонської декларації, перед системою професійної освіти України постали нові завдання, шляхи розв'язання яких зумовлені підвищенням ролі особистості і професіоналізму вчителя як фахівця і громадянина для поліпшення соціального економічного, культурного життя суспільства в умовах ринкової економіки (Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII, 2017).

Як європейська держава, Україна має орієнтуватися на участь у формуванні загальноєвропейського освітнього простору у процесі конструктивного діалогу із Заходом. Проблеми особистісного та професійного розвитку в процесі професійної підготовки педагогів були і залишаються об'єктом уваги багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників. Українськими науковцями-компаративістами Н. Авшенюк, Н. Бідюк, Н. Мукан, О. Огієнко, А. Сбруєвою та іншими досить ґрунтовно досліджено системи освіти (у тому числі педагогічної) розвинених країн – США, Німеччини, Великої Британії, Канади, Франції, Скандинавських країн.

Для реалізації поставленої мети використано комплекс взаємопов'язаних *методів*: бібліографічний аналіз, порівняння й узагальнення; структурно-функціональний аналіз; інтерпретаційно-аналітичний – для аналізу автентичних літературних і наукових джерел; пошуковий – для виявлення раціонального та корисного досвіду в наукових розробках та практиці шведського досвіду професійної підготовки вчителів, який можна адаптувати до контексту освітніх реформ в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Підготовка вчителя для національної системи освіти на сучасному етапі розвитку суспільства – особливий аспект, оскільки саме вчитель відповідає за

формування вільної особистості, яка повинна не тільки володіти певним запасом знань і професійною компетентністю, а й об'єднувати в собі інтелектуальний потенціал з моральною свідомістю та громадянською відповідальністю. У зв'язку з цим у процесі гармонізації європейського освітнього простору підготовка висококваліфікованих педагогічних кадрів вимагає особливої уваги. Важливий цей аспект і для України, особливо в контексті освітніх реформ і процесу євроінтеграції. На нашу думку, розвитку української педагогічної освіти сприятиме вивчення прогресивного досвіду зарубіжних країн, серед яких особливу цінність представляє досвід скандинавських країн (Мартин, 2021).

У розвинутих країнах світу розроблені стандарти шкільної освіти, які спрямовані на підвищення якості навчального процесу, який передбачає запровадження змін у змісті навчання й учіння, шкільництва загалом. Особлива увага приділяється професійній компетентності вчителів, діяльність яких є важливим фактором, що сприяє підвищенню успішності учнів. Акцентується необхідність їхнього неперервного професійного розвитку задля забезпечення високоякісних освітніх послуг та удосконалення роботи закладу загальної середньої освіти.

В Україні модернізується зміст загальної середньої освіти, оновлюються дидактичні системи, методики, педагогічні технології, досліджуються можливості застосування інноваційних форм організації навчального процесу, розробляються критерії оцінювання діяльності закладів загальної середньої освіти. Це зумовлює необхідність неперервного професійного розвитку вчителів, його модернізації з урахуванням сучасних змін у суспільному розвитку, новизни особистісних та соціальних вимог, розробки методичних рекомендацій щодо його організації.

Важливим джерелом для визначення стратегічних напрямів розвитку системи неперервної педагогічної освіти в Україні, в умовах якої реалізується професійний розвиток учителів закладів загальної середньої освіти, є вивчення й аналіз досвіду організації професійного розвитку вчителів закладів загальної середньої освіти за кордоном. Велика Британія, Канада та США є тими країнами, які відіграють провідну роль у міжнародному освітньому просторі. Науковці в галузі освіти цих країн входять до основного складу корпусу експертів міжнародних освітніх організацій, якими напрацьовано низку документів та рекомендацій щодо головних принципів і якості педагогічної освіти, професійного розвитку вчителів зокрема. Велика Британія, Канада та США мають вагомі педагогічні досягнення та розвинену систему неперервної педагогічної освіти, в контексті якої реалізується професійний розвиток учителів, а його теорія і практика детермінується історичним розвитком, соціальним поступом, національними традиціями і врахуванням особливостей міжнародного освітнього простору (Мукан, 2012).

Так, вивчення досвіду США, за словами Н. Бідюк, базується на потребах дорослих у навичках, які необхідні для адаптації в умовах структурних змін ринку праці. На думку дослідниці, реалізація ідеї суспільства, що навчається, повинна стати провідною метою національної політики (Bidyuk, 2017).

У більшості цих країн важливого значення набувають форми післядипломної освіти, що мають «довічний» характер (здійснюється впродовж (life-long) і (life-wide) всього життя. Вони розглядаються як потенційно вигідна інвестиція, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності як окремого підприємства, так і економіки країни в цілому (Сбруєва, 2013).

Важливою умовою реалізації ключових положень Законів України та інших нормативно-правових актів є дослідження та впровадження інноваційного

зарубіжного досвіду з врахуванням особливостей національної системи освіти. З огляду на те, що українське суспільство знаходиться у стані оновлення всіх сфер на фоні перегляду колишніх цінностей, перехід країни до суспільства сталого розвитку неможливий без звернення до аналізу потенціалу внутрішнього світу людини, її здатності до самовдосконалення та самоосвіти (Огієнко, Чугай, 2017).

У цьому контексті важливо звернутися до досвіду передових країн світу, які пройшли цей шлях і на сьогодні мають високі результати тих змін. Зокрема, прикладом для наслідування може бути Швеція, країна з високим рівнем добробуту в усіх сферах життя. Система педагогічної освіти Швеції складалась в однорідну цілісну структуру впродовж декількох століть і пройшла непростий період, що характеризувався фактичним неприйняттям педагогіки як науки, відсутністю відповідних методів навчання, чіткої політики уряду у сфері освіти, непопулярності професії учителя. Саме тому в середині XX століття реформування педагогічної освіти розглядалось пріоритетом освітньої політики країни. Зокрема, зусиллями держави впродовж 2011–2012 рр. проведено низку радикальних перетворень, які спрямовані на підвищення рівня успішності у навчанні споживачів освітніх послуг, так і підвищення соціального статусу професійного вчителя / викладача (Кошарна, 2019).

Швеція належить до світових лідерів в галузі освіти, яка базується на концепції рівних можливостей для усіх верств населення. Дослідники зауважують, що такий рівень зумовлений увагою шведського суспільства до освіти загалом, чому сприяло прийняття «Закону про освіту» (2011), введення з 1 липня 2011 р. нового навчального плану для обов'язкових шкіл, впровадження з осені 2012 р. шестибальної системи оцінювання замість чотирибальної, що раніше існувала, з 1 грудня 2013 р. – обов'язкової атестації вчителів (Мартин, 2021).

Професійна підготовка вчителя здійснюється в системі вищої освіти Швеції і практично реалізується у структурі, цілях та змісті програм його професійної освіти.

Аналіз наукових і документальних джерел (Organisation of the Education System; The Swedish Higher Education Ordinance) дає підстави визначити основні принципи шведської системи підготовки вчителів:

- принцип демократичності (система освіти вчителя в Швеції – демократична, базується на державно-суспільному управлінні, що передбачає автономність вищих навчальних закладів педагогічного профілю);

- принцип відкритості, доступності для всіх (система освіти вчителя в Швеції – соціально відкрита, вільна, плюралістична, базовими ідеями якої є свобода, творчість та гармонійний розвиток особистості, що передбачає широку взаємодію із соціумом, органічне поєднання усіх суб'єктів з ринковими відносинами; рівні права і можливості всіх громадян отримувати освіту без тиску та обмежень);

- принцип наступності та цілісності (система освіти учителя в Швеції – послідовна, функціонує як цілісність, що об'єднує та інтегрує всі ступені педагогічної освіти у вигляді послідовних етапів, кожен з яких відповідає певній кваліфікації педагога);

- принцип гнучкості (система освіти вчителя в Швеції – динамічна та гнучка; всі її компоненти еволюціонують, змінюються та самовдосконалюються, швидко адаптуючись до нової інформації, сучасних науково-методичних знань та вимог міжнародного ринку праці);

- принцип неперервності (система освіти вчителя в Швеції побудована так, щоб забезпечувати умови для самореалізації особистості вчителя та її подальшого

гармонійного розвитку упродовж усього життя) (Kallos, 2003; Buchberger et al., 2022; Мартин, 2021).

Проблеми реформування педагогічної освіти у Швеції перебувають у фокусі підвищеної уваги уряду та суспільства загалом. У квітні 2010 року шведський парламент ухвалив закон, відповідно до якого ступінь бакалавра або магістра освіти присуджується в одній із чотирьох професійних кваліфікацій, як-от: дошкільна освіта, початкова шкільна освіта, навчальна предметна дисципліна та професійна освіта (Government Offices of Sweden, 2023).

Згідно з Актом про вищу освіту Швеції педагогічна освіта спрямована на практико-орієнтовану професійну діяльність, на підготовку вчителя на основі компетентнісного та особистісно орієнтованого підходів, формування педагогічної компетентності на основі науково-пошукової парадигми. Щоб отримати кваліфікацію вчителя, студент має здобути освітній ступінь в університеті чи університетському коледжі. Ступінь бакалавра або магістра освіти можна отримати після завершення курсу навчання, здобувши 120, 140, 160, 180, 200 або 220 кредитних одиниць (1 тиждень навчання є еквівалентом 1 кредитної одиниці, навчальний рік дорівнює приблизно 40 кредитним одиницям) (Swedish Higher Education, 2023).

З метою забезпечення постійного професійного зростання педагогів у Швеції розроблено систему підвищення їхньої кваліфікації. Так, держава за допомогою уряду та парламенту затверджує шкільний навчальний план та визначаючи пріоритети професійного розвитку педагогів, ініціює заходи, які спрямовані на підвищення їхньої кваліфікації. Університети зобов'язані організовувати курси підвищення кваліфікації для вчителів-практиків. Викладачі залучені до участі в семінарах для шкільних педагогів, розробляють курси для фахівців з різними можливостями і потребами тощо.

Органи місцевого самоврядування, в управлінні яких перебувають заклади освіти, зобов'язані організовувати курси підвищення кваліфікації педагогів відповідно до договору зі Спілкою вчителів Швеції. Відповідно до цього договору кожен учитель, який працює на повну ставку, щорічно повинен здійснювати підвищення своєї професійної кваліфікації щонайменше впродовж 104 годин, з яких мінімум 27 годин відводиться на стажування (Мартин, 2021). Як саме це буде зроблено, він вирішує з директором школи, спираючись на те, яке підвищення кваліфікації буде корисніше для закладу освіти. Директор школи може запросити до навчального закладу експерта з певного питання, який проведе тренінг для всіх викладачів. Також підвищення кваліфікації може здійснюватися у наукових гуртках, де вчителі обговорюють нові публікації, наукові дослідження або презентують колегам власні розробки (Дзеркало тижня, 2015).

Варто погодитися з думкою Н. Мукан (2012), що професійний розвиток учителів – це багатогранний феномен, характеристики якого відповідають цілісній, динамічній та відкритій системі, основними атрибутами якої є відповідна структура, мета та завдання, зміст, методи та форми, що спрямовані на освоєння професійних знань, розвиток компетентності від початку професійної педагогічної освіти та впродовж всієї фахової діяльності вчителя, а також реалізацію системи оволодіння компетентністю.

Серед позитивних здобутків сфери надання освітніх послуг в Швеції, варто зазначити, що не тільки викладачі закладів вищої освіти, але й вчителі середніх шкіл проходять обов'язкову сертифікацію. Це рішення стало переломним моментом в

освітній політиці Швеції, націлене на підвищення статусу професії вчителя, підтримку професійного розвитку і як наслідок поліпшення якості освіти. Окрім цього, зазначені реформи та зміни призвели до того, що рівень професійної підготовки шведської молоді значно покращився (Як у Скандинавії оцінюють роботу вчителів. НУШ, 2018).

Особливістю педагогічної освіти у Швеції є система підтримки молодих спеціалістів. Випускник університету або педагогічного коледжу не може вважатися повноцінним спеціалістом одразу після закінчення навчального закладу. З 1995 р. у Швеції були розроблені програми, відповідно до яких молоді вчителі отримували право на підтримку ментора (куратора) або на участь у спеціальній програмі з підтримки молодих спеціалістів першого року роботи. На сьогодні менторські програми варіюються від муніципалітету до муніципалітету, розробляються і затверджуються у кожному з університетів автономно (Мартин, 2021).

Слід зауважити, що система сучасної педагогічної освіти Швеції досить гнучка і задовольняє потреби суспільства в кількості та кваліфікації викладачів, при цьому педагог має можливість коригувати свій педагогічний профіль протягом усього життя.

У Швеції, як і в інших скандинавських країнах, є тенденція до індивідуалізації – за освітні результати відповідальні скоріше учні, ніж учителі. Вчитель виконує роль наставника, який направляє і дає свободу учням шукати власні методи, підходи, співпрацювати і висловлюватися.

На шведські школи та дошкільні установи покладається демократична місія. З однієї сторони, це передбачає навчання демократії та підтримка фундаментальних освітніх цінностей, а з іншого – виховання з учнів громадян демократичного суспільства. Ця місія передбачає підтримку права як учнів, так і персоналу впливати на повсякденний хід освітнього процесу на всіх рівнях – від змісту уроків до шкільного середовища. Відповідно з цієї лінії уряд Швеції прийняв в 1999 році загальнодержавну стратегію з впровадження принципів Конвенції ООН про права дитини у діяльність державних і муніципальних органів управління та обласних рад. У 2006 р. у Швеції набрав чинності закон, що забороняє дискримінацію та інші форми такого, що принижує гідність учнів. Школи та дошкільні установи відтепер зобов'язані активно ввести його в життя. Зокрема, у кожного навчального закладу повинен бути план конкретних заходів, які забезпечують рівноправне ставлення до всіх учнів незалежно від їхньої статі, етнічної чи національної приналежності, релігійних переконань та інших вірувань.

Крім цього, Шведський закон про освіту передбачає обов'язкове викладання в школах основ громадянського суспільства, таких як рівність, демократичні цінності, повага до суверенітету особистості, турбота про загальне середовище існування, боротьба з переслідуваннями й расизмом. Школа має виховувати у дітей здатність як до колективної, так і до самостійної роботи з урахуванням основної мети – набуття знань і вмінь використовувати їх (Садкіна, 2011).

Про Швецію пишуть, як про державу, що може навчити навіть своїх скандинавських сусідів, як це – «управляти з-за спини». Йдеться про систему, яка створює враження повної автономії педагогів, але тим не менше, завдяки своїй злагодженості та ефективності, добре функціонує.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

Отже, основною метою системи педагогічної освіти Швеції є підготовка вчителя, який орієнтований на самонавчання та розвиток власної науково

обґрунтованої траєкторії освітнього маршруту. В умовах формування загальноєвропейського освітнього простору очевидним є запит на широкий професіоналізм вчителів. Швеція, як одна з найрозвинутіших країн світу у сфері освіти і економіки, ставить проблему професійної підготовки вчителя на провідну позицію. Визначальним є те, наскільки вчитель володіє своїм предметом та може донести його до учнів. Становлення та розвиток громадянських цінностей у Швеції суттєво впливає на зміст освіти та на основні принципи й підходи щодо організації освітньо-виховного процесу. Розбудова громадянського суспільства сповідує демократичні цінності освіти, сприяє вихованню активних громадян, які знають та вміють реалізовувати свої права. Підвищення кваліфікації педагогів базується на безперервному саморозвитку з урахуванням інноваційних форм та методів роботи.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у аналізі та з'ясуванні ролі вчителя у розвитку громадянської компетентності учнів, зокрема у скандинавських країнах, що пов'язано з практичним удосконаленням змісту педагогічної освіти в напрямі збалансованості її складників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bidyuk, N. (2017). The development of psychological and pedagogical adults counseling in the USA. *Interdyscyplinarność pedagogiki i jej subdyscypliny / pod red. Z. Szaroty, F. Szloska*. Kraków–Warszawa–Radom: Wydawnictwo naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji. Radom, 363–373.
2. Дзеркало тижня (2015). Боділ Бовнер: «Питання освіти дуже заполітизовані». Вип. № 35 Режим доступу: https://zn.ua/ukr/EDUCATION/bodil-bovner-pitannya-osviti-duzhe-zapolitizovani_.html.
3. Кошарна, Н. В. (2019). Тенденції розвитку системи педагогічної освіти Швеції на рубежі XX – XXI століть. *Освітлогічний дискурс*, № 1–2 (24–25), 215–228.
4. Мукан, Н. В. (2012). Дослідження професійного розвитку вчителів загальноосвітніх шкіл у системах неперервної педагогічної освіти Великої Британії, Канади, США. *Порівняльно-педагогічні студії*, № 3 (13), 110–116.
5. Мартин, О. М. (2021). Особливості розвитку педагогічної освіти у Швеції на початку XXI століття. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», Вип. 45. Том 2, 149–154.
6. Огієнко, О. І., & Чугай, О. Ю. (2017). *Професійна підготовка фахівців у галузі освіти дорослих: амер. досвід: монографія*. Київ: «Центр учбової літератури».
7. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII (2017). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
8. Садкіна, В. І. (2011). Шкільна система Швеції: розмаїття в умовах рівної конкуренції. *Педагогічна майстерня*, № 2 (2), 40–43.
9. Сбруева, А. А. (2013). *Порівняльна педагогіка : навч. посіб., 2-ге вид.* Суми : Університетська книга.
10. Як у Скандинавії оцінюють роботу вчителів. НУШ. (2018). Режим доступу: <https://nus.org.ua/articles/yak-u-skandynaviyi-otsinyuyut-robotu-vchyteliv/> (дата звернення: 07.09.2022).
11. Buchberger, F., Campos, P. D., Kallos, D., & Stephenson, J. (2022). *Green Paper on Higher Education in Europe: High Quality Teacher Education for High Quality*

Education and Training. Режим доступу: <http://ntee.umu.se/publications/greenpaper.html> (дата звернення: 08.08.2022).

12. Government Offices of Sweden (2022). *Education and research*. Режим доступу: https://www-government-se.translate.google.com/government-policy/education-and-research/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=ru&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=sc (дата звернення: 18.08.2022).

13. Kallos, D. (2003). *Teachers and teacher education in Sweden. Recent developments*. Paper presented at the International Meeting «La formazione iniziale degli insegnanti in Europa. Percorsi attuali e future», organized by C.I.R.E. (Centro interdipartimentale di Ricerche Educative), Università di Bologna, 24 January, 2003.

14. Specialpedagogiska skolmyndigheten [Державне управління спеціальної педагогіки та шкіл для учнів з особливими потребами Швеції]. Режим доступу: <https://www.spsm.se>. (дата звернення: 12.07.2022).

15. Swedish Higher Education. Режим доступу: <https://www.universityadmissions.se/en/find-out-more/the-swedish-higher-education-system/> (дата звернення: 08.08.2022).

16. Swedish Institute. Режим доступу: <http://www.si.se> (дата звернення: 06.10.2022).